

Краліч Євген Робертович
аспірант,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-481-1-12>

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС ОБОРОННИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження оборонної проблематики вважаються специфічним науковим напрямком з власним набором унікального методичного інструментарію. Відповідні теоретичні пошуки проходять в досить складному, жорстко регламентованому та обмеженому для дослідницького поля середовищі. Будь-яке соціальне дослідження являє собою взаємодію між дослідником і предметом дослідження і сфера оборони у цьому плані не є винятком. У свою чергу, дослідження у сфері оборони висувують перед науковцями дилему: з одного боку, доступ до оборонної проблематики повинен залишатися обмеженим; з іншого – дослідження в соціальних науках повинне повністю висвітлювати результати та робити їх зрозумілими для обговорення, не дивлячись на широке застосування спеціальної термінології.

Протягом останніх декількох років з'явилися певні методологічні розробки щодо алгоритму оборонних досліджень. Так, Бернар Боен зосередився на тому, що домінуючою теоретичною основою аналізу повинна стати веберіансько-сінмеліанська традиція, що демонструє достатню гнучкість для врахування нещодавніх кардинальних змін в оборонній проблематиці, насамперед стосовно використання сучасних технологій [1, с. 371]. Більш прагматичними видаються два монографічні дослідження, присвячені методологічним питанням дослідження оборонної і військової сфери: перша зосереджується на використанні якісних методів [2, с. 882],

друга спрямована на більш широку перспективу і ставить під сумнів доцільність застосування не лише якісних, але й кількісних методів, а також публікацію результатів дослідження [3, с. 10].

Оборонна сфера володіє досить структурованою соціальною функцією і нерозривно пов'язана з державною монополією на застосування збройної сили, що формує її ключову відмінність від інших функцій розвитку громадянського суспільства [4, с. 124]. У будь-якому дослідницькому проєкті з проблем оборонного сектора виникає суттєва проблема методологічного характеру – це питання доступності відповідної емпіричної бази. Доступ до оборонної сфери може бути ускладненим з ряду причин, основною з яких виступає недовіра з боку оборонних структур через можливі факти порушення таємності регламентних процедур її функціонування.

Для дослідника критично важливо, щоб він не сприймався в якості деструктивного елемента, – лише за цієї умови він зможе отримати максимально достовірну інформацію. Якщо респонденти відчують, що оборонна організаційна структура не довіряє досліднику, його входження в дослідницьке поле буде досить складним, а іноді навіть безрезультатним [5, с. 51]. Разом з цим, завоювання довіри з боку вищих рівнів ієрархії організації також не гарантує, що дослідник зможе достатньо добре інтегруватися в дослідницьке середовище, оскільки він вважатиметься ретранслятором управлінської ієрархії контролю. Тому, багато дослідників в процесі аналізу важливих проблем оборонного сектора використовують методи включеного інтерв'ю. Мова йде про випадки, коли науковцям вдається проходити стажування на оборонних об'єктах чи навіть працювати безпосередньо в польових умовах в якості «домашніх дослідників». Однак, така інсайдерська стратегія породжує іншу дилему: яким чином публікувати результати дослідження, якщо для цього потрібен спеціальний дозвіл?

На сьогодні будь-яка конструктивна відповідь на поставлене запитання відсутня, а тому найбільш прийнятним методом оборонних досліджень виступає вторинний метод. Насамперед, повторне використання вже наявних якісних даних економить час і кошти,

оскільки досліднику не потрібно витрачати їх на проведення польових досліджень. Вторинний аналіз якісних даних також дозволяє підвищити наукову кумулятивність завдяки доповненню їх новими теоретичними чи епістемологічними перспективами. Цей метод може допомогти розвитку міждисциплінарних підходів, коли він застосовується до даних, отриманих у певному науковому контексті з іншим фокусом дослідження.

Як зазначають більшість науковців, які спеціалізуються на проведенні вторинного аналізу якісних даних, вони мають знайти тонкий баланс між дотриманням зобов'язань щодо умов конфіденційності попередніх респондентів і можливістю повторного використання даних, отриманих раніше шляхом значних витрат часу та коштів.

Використання методу побудови аргументів передбачає відмову від конструктивістського підходу, наслідком чого може стати необхідність зосередити більшу увагу на ретроспективних дослідженнях, а не даних, що необхідні для якісного вторинного аналізу. На практиці основною складністю залишається вирішення питання щодо установи чи організації, яка має нести відповідальність за збір первинних даних у сфері оборони та контроль за доступом до них.

Враховуючи виняткову важливість оборонного сектору для забезпечення національної безпеки держави, оцінка фінансово-економічних показників розвитку оборонного сектору відіграє ключову роль в оборонних дослідженнях. Профільна література надає важливу інформацію щодо більшості важливих аспектів оборонної політики. Економіка спирається на теоретичні моделі для спрощення соціальних взаємодій між економічними суб'єктами. При цьому дослідник має визначити, як акторів, так і результат їх взаємодії. Проте, в оборонних дослідженнях існують значні прогалини у проведенні кількісних вимірювань внаслідок наявності ряду інформаційних обмежень, пов'язаних із забезпеченням державної таємниці. Виходячи з наведеного, для економічних досліджень оборонного сектору доступними залишаються два типи даних: макроекономічні показники – це оборонний бюджет і торгівля

зброєю; мікроекономічні – непрямі показники оборонної діяльності компанії.

Таким чином, оборонні дослідження – це міждисциплінарна теоретична основа, що орієнтована на розуміння проблем безпеки та оборони. Вона включає широкий спектр методологічних підходів з різних галузей військової науки, економіки, політології, міжнародних відносин, економіки, історії, та соціології для аналізу національних та міжнародних питань безпеки.

Література:

1. Boëne, B. Method and substance in the military field. *European Journal of Sociology*. 2008. Vol. 49. № 3. P. 367–398.
2. Gallagher, M.A., Kelly E.J. A new methodology for military force structure analysis. *Operations Research*. 1991. Vol. 39. № 6. P. 877–885.
3. Castro, C. Anthropological methods and the study of the military: The Brazilian experience 1. *Qualitative Methods in Military Studies*. 2012. P. 8–16.
4. Tilly, C. War making and state making as organized crime. *Collective violence, contentious politics, and social change*. 2017. P. 121–139.
5. Pajon, C. Le sociologue enrégimenté: méthodes et techniques d'enquête en milieu militaire. *Sociologie Du Milieu Militaire: Les Conséquences de La Professionnalisation Sur Les Armées et l'identité Militaire*. Paris : Harmattan, 2005. P. 45–57.